

Marie Šulcová

Strach buší na dveře

Příběh kněze ve spárech StB

Katolický týdeník

Strach buší na dveře

Příběh kněze ve spárech StB

Marie Šulcová
Strach buší na dveře

© Katolický týdeník
© Snímky archiv ABS
ISBN: 978-80-86615-33-2

Marie Šulcová

Strach buší na dveře

Příběh kněze ve spárech StB

Katolický týdeník

Kniha je pouze volně inspirovaná případem zesnulého kněze Aloise Kánského, samotný děj knihy je smyšlený. V knize jsou pouze použity pasáže z promluvy P. Kánského a fotografie z Archivu bezpečnostních složek, které tajně pořídila StB při sledování jeho osoby.

Úvod / *Tato novela otevírá dveře do jedné ze třináctých komnat naší církve – na příběhu kněze se snaží ukázat, jaké podoby mohla na sebe brát spolupráce katolických duchovních s komunistickým režimem a jeho bezpečnostními složkami. O této problematice se zatím ve veřejném prostoru moc nemluví, natož aby se takové téma uchopilo literárně, jak se o to pokusila autorka. Ve svém příběhu, který je pouze volně inspirovaný skutečným případem, ukazuje, že zákruty lidských osudů, které začalo mlít soukolí totalitní moci, v sobě skrývají mnoho dramatických momentů dokumentujících, jak obtížné bylo rozhodování v těchto leckdy krajních situacích. Už proto není jednoduché zaujmout jednoznačné stanovisko k těm, kteří se do takovéto mašinerie dostali.*

Je dobré si uvědomit, v jaké situaci se při čtení tohoto příběhu nacházíme. Odehrává se v době normalizace, tedy po vpádu armád Varšavské smlouvy do Československa. Dunění tanků ulicemi našich měst znamenalo konec nadějí na reformu politického systému, která by nebyla jen drobnou kosmetickou úpravou. Odpor proti okupaci, navzdory odvážnému radikálnímu činu Jana Palacha, skončil v rozplzlém marasmu doby, v níž se charakteru lidí natahovaly na skřípec. Mnozí lidé sice s Husákovou tzv. konsolidací vnitřně nesouhlasili, ale navenek dodržovali lojalitu k novým mocipánům dosazeným z milosti Kremle. Je dobré si také připomenout, že k hlavním protivníkům tohoto režimu patřili křesťané. Husákovu vedení proto vzápětí po utužení svých pozic revokovalo všechna rozhodnutí z doby Pražského jara podniknutá ve prospěch církve a chtělo již od počátku normalizace provádět i důslednější ateistickou propagandu. Proto se také snažilo omezovat jakýkoli náznak živější aktivity v církevním společenství, která by

oslovovala větší počet věřících a překračovala úzce vymezený prostor kostelních zdí. Komunistický režim se sice neustále oháněl tím, že je zde zaručena svoboda vyznání a garance pro církevní činnost, ale v praxi jistou svobodu zažívali pouze křesťané v „podzemí“ – v bytových seminářích a v rámci různých neoficiálních setkání. Nad duchovními v pastoraci se neustále vznášel Damoklův meč ztráty státního souhlasu, pokud se jejich aktivity znehlíbily církevnímu tajemníkovi. Je samozřejmé, že v takové atmosféře se pak vytvářely podmínky pro infiltraci církevních struktur ze strany totalitní moci.

Při pohledu na každý takový případ je důležité si uvědomit, že pohnutky k rozhodnutí spolupracovat s režimem byly u každého rozdílné. Najdeme zde pestrou polyfonii motivů i charakterových důvodů. Do této široké škály patří určitě obava z možnosti existenčního postihu, který by dopadl i na blízké lidi kolem, získání souhlasu pod hrozbou psychického a někdy i fyzického nátlaku či strach z toho, že budou odhalena nějaká morální pochybení dotyčného. Důvody mohly spočívat v osobní nestatečnosti i v očekávání výhod a možné kariéry. Někteří si mohli také myslet, že budou i v této fázi tahat za delší konec provazu a dokážou svou pozici bez vážnějších problémů ustát, a ještě přitom pomoci církvi. I motivy hlavního hrdiny této knížky nejsou jednoznačné – to, co se nabízí jako motiv, nemusí být tím jediným důvodem, mohou zde být i věci skryté, zprvu nepřiznané. Právě tento nečernobílý pohled na lidské selhání odhaluje mnohem lépe i záludnost a zvrácenost praktik totalitní moci než případ placeného udavače.

Reflexe těchto selhání se objevila již záhy po listopadové změně poměrů. Již v září 1990 uskutečnili kněží velkou kající pout' na symbolickém duchovním místě – na

Velehradě, kde se o pět let dříve uskutečnila legendární pout', kde „mlčící“ církev poprvé nahlas promluvila a pokračovala v tom i dál. Byl to začátek, který ukazoval na podstatný rozměr křesťanského přístupu k vyrovnání se s temnými stránkami života – tedy na úkon kajícího, odpuštění a smíření. V dalších letech se však o této věci – podobně jako o jiných tématech nedávné minulosti – málo mluvilo. Je určitě chybou tyto nezhojené jizvy z nedávné historie vytěšňovat nebo hrnout s jinou špínou pod koberec. Současně však není možné bez znalostí každého jednotlivého případu dělat zevšeobecňující soudy a jen s letmou znalostí tyto případy povýšeně hodnotit.

Na své podrobnější zpracování a badatelské projekty však určitě čeká výzkum fenoménu kněžské kolaborace i spolupráce s StB již od počátku nástupu komunistické moci v roce 1948. Proces poznání této kapitoly se podobá situaci, kdy jdeme hodně dlouhým temným sklepem, kde jen občas problikne matná zářivka, takže naše znalosti terénu jsou jen torzovité. Proto bude možné naše znalosti rozšířit a zpřesnit až po důkladném studiu pramenných materiálů a dobových svědectví. Rozhodně však vítám, že se jeden z pokusů o nasvícení pohledu do temných zákoutí nedávné minulosti dostává do rukou čtenáři v podobě této poutavé novely. Podobné umělecké počiny mohou totiž v lidech podnítit zájem o pravdivé poznání toho, co se tady nedávno dělo.

Jaroslav Šebek

Prolog / Ve čtvrtém patře omšelého pražského činžáku se v okně pohnula záclona. Za sklem se mihla vysoká postava asi dvacetiletého muže.

„Sakra,“ zaklel, když u protějšího chodníku spatřil zaparkovanou dodávku.

Urovnal záclonu a chvíli nerozhodně stál uprostřed místnosti. Cítil, jak se mu rozbušilo srdce a žaludek se sevřel nervozitou. Podvědomě si sáhl na hrud.

To mi tak scházelo, ještě se mi udělá špatně a můžu dnešek odpískat!

Tep se mu ale brzy zklidnil a on se rozhodl, že svůj plán měnit nebude. Když vyšel před dům, přesvědčil se letným pohledem, že řidič dodávky sedí za volantem, na kterém má ledabyle rozložené noviny, a čte si. Ani na okamžik nevzhlédl, i když bouchnutí domovních dveří nemohl přeslechnout. Mladík ukryl chvějící se ruce do kapes a vydal se ulicí k nedalekému parčíku. Chvíli tam bloumal po chodníčcích, které před osmi lety zjizvily pásy sovětských tanků s bílými invazními pruhy, a pak se teprve vydal směrem do centra. Krácel pomalu, co chvíli se ohlížel a zastavoval u výkladních skříní.

„No tak se ukažte, vy nádhery!“ vyzýval v duchu neviditelné protivníky, zatímco oči mu neklidně těkaly po kolemjdoucích.

Když konečně dorazil na Karlovo náměstí, pohledem objal důvěrně známou siluetu kostela sv. Ignáce. S každým dalším krokem se mu tep opět nebezpečně zrychloval.

V minulosti býval kostel útočištěm, kam světská moc nedosáhla, blesklo mu hlavou. Dneska to klidně může být past....

Ve skleněné výplni dveří oddělujících předsíní od vlastního chrámového prostoru spatřil jako v zrcadle, jak za jeho zády prochází po chodníku muž se ženou. Vedli se za ruku a něčemu se smáli. Že by k nim patřili?

V kostele vděčně nasál uklidňující vůni kadidla. Prošel liduprázdnou chrámovou lodí až k oltáři, který v uctivé vzdálenosti obešel a bez klepání vstoupil do sakristie. Když se pak za necelou čtvrt hodinu opět vynořil z přítmi kostela na sluncem zalitou ulici, nesl v ruce kabelu.

Zkusím je zmást – umínil si a vtěsnal se do chumlu čekajících na nedaleké zastávce tramvaje.

Když přijela první souprava, předstíral, jako by chtěl nastoupit, ale na poslední chvíli si to rozmyslel. Při druhé manévr zopakoval. Přitom stále pokradmu sledoval protější refiž. Když u ní zastavila dvaadvacítka, nervózně přehodil tašku z jedné zpoceně dlaně do druhé. Počkal, až cestující nastoupí, a pak se vrhnul přes koleje k nejbližším dveřím tramvaje. Jen o centimetry ho minula sanitka, která vjela na kolejiště ve snaze vyhnout se dopravní zácpě. Houkačka řvala naplno, ale on ji v rozrušení nezaregistroval. S bušícím srdcem naskočil na poslední chvíli do vozu a tam se sesul na sedačku. Klidně dýchat začal, až když vystoupil na Pražském hradě.

U vchodu do chrámu sv. Víta se kostelník právě snažil vysvětlit lámanou němčinou několika opozdilým turistům, že již opravdu potřebuje zamknout.

„Můžu dál?“ zeptal se ho mladík polohlasně a volnou rukou se zlehka dotkl kabely.

„Nazdar, Vojto, že se ptáš.“

Kostelník sklouzl pohledem po brašně a hlavou kývl směrem do nitra chrámu.

„Páter už čeká.“

V osm večer praskala restaurace U Medvídků ve švech. Poslední volné místo hájila skupinka studentů bohosloví proti přesile jen stěží.

„Ty vole, kde se loudáš?“ zaznělo místo pozdravu, když se do lokálu přiřtil jejich kolega Vojta.

„Taky vás rád vidím,“ zasupěl a vděčně se zhroutil na uhájenou židli – dlouhé nohy jen s obtížemi složil do těsného prostoru pod stolem. Mávnutím přivolal číšníka a první půllitr, který před ním bleskurychle přistál, vypil žíznivě na ex. Pak si prsty prohrábl hnědé kadeře a cípem rukávu setřel pot z čela.

„To je rychlej start!“ zašklebil se drobný zrzek s pihovatou tváří. „Kdo tě honí, prosím tě, že jsi tak splavenej?“

„Nehoní, sleduje!“

Spolustolovníci okamžitě sklonili hlavy a židle si přistrčili blíž ke stolu.

„Už ráno jsem si všiml, že se na ulici před domem někdo motá,“ pokračoval Vojta polohlasně.

„Cestou do centra jsem je snad setřás, ale myslím, že mě doprovodili, když jsem nesl tu německou zásilku páteru Jakobovi.“

„To za tebou vlezli i do kostela?“

„Ne, tam si netroufli.“

„Třeba jsou pověřivý a bojí se – jako ten čert kříže,“ pokusil se zrzek uvolnit napětí.

„Anebo prostě jen nemaj ve svejch řadách dost pobožnejch stařenek...“ ušklíbl se Vojta.

„No jo, to máš pravdu, nikdo jinej se přes den v kostelech nevyskytuje,“ přikývnul brýlatý blondák, který byl ze skupiny zjevně nejstarší. Studentská léta v litoměřickém semináři měl na rozdíl od ostatních už za sebou – bohužel bez kýženého výsledku.

„Myslíš, že jsou i tady?“ zašeptal znepokojeně další z mladíků.

„Moc bych za to nedal, že je to zrovna támhleten nenápadnej pijan samotář,“ utrousil Vojta a bradou naznačil směr.

Muž u vedlejšího stolu si gesta všiml, ale o Vojtu jen zavadil lhostejným pohledem a dál se věnoval pozorování klesající pěny ve svém půllitru.

„Právě mě přešla chuť na pivo,“ prohlásil blondák a štítivě odložil nedopitou sklenici. „Přesuneme se radši vedle do vinárny. Tam budeme mít větší... soukromí. Potřebujeme probrat tu olomouckou akci. Času je málo, s jinými vysokoškolačky se stýkat nemůžeme, takže to bude zase jen na nás.“

Když pozdě v noci doprovázel Vojta jednoho ze spolužáků k tramvaji, stále ještě hovořili o blížícím se setkání české a polské křesťanské mládeže v Olomouci. Vojta se náhle uprostřed věty zarazil, jako by si teprve nyní vzpomněl, co chce svému příteli vlastně říct.

„Toníku, já do té Olomouce nepojedu. Pomůžu vám s přípravou, ale tam si netroufnu.“

Tonda na něho chvíli překvapeně zíral a pak zašeptal:

„To kvůli tomu sledování? Bojíš se, že tě chtěj dostat, vid’?“ V jeho hlase se mísil soucit s úzkostí.

Vojta rychle přikývl.

„Jo, to je ten důvod. Neměl bych se chvíli na takovejch akcích ukazovat a dráždit hada bosou nohou.“

Tondovi se zdálo, že přisvědčil až příliš ochotně, ale přičetl to nervozitě, která s ním zjevně celý večer lomcovala.

„Příští středu ale k Ignáci dorazíš, že jo?“ ujišťoval se.

„Hele, já ještě nevím,“ protáhl Vojta vyhýbavě.

Tonda překvapením otevřel ústa. Chtěl se ještě na něco zeptat, ale k zastávce právě přijížděla noční tramvaj.

„Dobrou noc, Toníku,“ rozloučil se chvatně Vojta.

Stiskl příteli ruku – krátce, ale pevněji než obvykle – a naskočil do vozu.

I / Jsou zimní dny, kdy se ještě nezačne ani pořádně rozednívat a už se stmívá. Kristýna takový den pozná při prvním otevření očí. To světlo, které do jejího pokoje proniká přes bílou nařasenou záclonu, je nevábně šedavé. Dušičkové, řekla by její babička, depresivní, myslí si ona a v sebeobranném reflexu si přetáhne peřinu přes hlavu.

Nedělní ráno, jak truchlivé... To sobota, to je něco úplně jiného: absolutní volnost, legitimní možnost vyspávat, snít, aspoň na chvíli zapomenout na soudružky učitelky a dementní spolužáky z gymplu. Kdyby byli jenom dementní, ale ona je v nich i jakási krutost... Často o tom přemýšlí, o té jejich radosti z ponižování. Je ponižují učitelé – za to, že kašlou na učení a pak při zkoušení předvádějí leklé ryby. U tabule vyfasují kouli a s pohrdlivým úsměvem se klátí zpět do lavice. A pak to ponižování někomu s chutí vrátí.

Většinou mně, konstatuje v duchu. Za to, že se učím, že mi pocit zodpovědnosti nedá a nadrtím se i věci, které mě vůbec nezajímají. Trhám tím svým přístupem partu, vyčleňuju se, a to se trestá... Navíc tím, že se po večerech učím, mi uniká v televizi řada zásadních filmů, o kterých si s nima pak nemůžu o přestávkách povídat. Třeba ten z minulého týdne – cosi o vekslácích. Jak povznášející!

Kristýna s rezignovaným povzdechem odhodí příkrývku.

Sakra, proč už zas musím myslet na školu. To je prostě typická neděle. Vstává se, aby se splnila další nudná povinnost: jde se do kostela. Není to sice tak hrozné jako škola, ale na náladě to taky nepřidá. Pak jeden světlý bod – oběd – a po něm se už zas

budu muset začít šprtat. Matematiku, fyziku a jiný lahůdky. Kdybych mohla věnovat tolik času, co mě stojí tyhle pavědy, jazykům a dějepisu, nemusela bych se bát, že mě nepřijmou na fildu. Takhle strávím příští tři roky v zajetí rovnic a na přijímačky na vejšku možná ani nedorazím, protože maturitu z matematiky nemůžu v životě udělat! V roce 1990 tak možná padnou moje velké naděje a já skončím někde u psacího stroje jako nekvalifikovaná písarka.

Nyní však zmlkni, srdce – jak říká Hamlet – teď jdeme trochu vymrznout do kostela. Bude to jako obvykle dlouhý a nudný. Ten starý kněz, co sem dojíždí od smrti bývalého faráře, mluví tak rozvláčně a květnatě... Naštěstí mě ještě nepřestalo bavit se v kostele rozhlížet. Pokukovat po věřících, kteří se obvykle tváří jako truchlíci pozůstalí, ale ještě lepší je prohlížet si tu barokní nádheru: fresky na závratně vysoké klenbě, obrazy a rozevláté sochy svatých. A ta hudba! Ať chcete nebo ne, při hře na varhany zjihnete. A umí zaburácet tak, že zboří vaše ego. Chrámy se prý stavěly tak velkolepé, aby věřící mohli zapomenout na svou bídu, robotu a útlak. Když přišli do kostela z nuzné chalupy, kterou sdíleli s dobyt看kem, měla je ta nádhera omráčit a povznést. Učebnice dějepisu ale už neříká, proč lidem dřív nevadilo být takto omračováni a povznášeni, zatímco dneska v podmínkách beztržní společnosti je to nežádoucí.

Takže, jinými slovy, trávím mši lelkováním a sněním. Přemýšlím si, o čem chci, a přitom odříkávám, co předepisuje misál. Ale abych sama sobě nekřivdila, čtení z Písma docela vnímám. Třeba pašije – ty mají grády, to musím uznat. Člověka někdy až

zamrazí. Třeba když se roztrhne chrámová opona a Římané pod křížem začnou chápat, že ten, koho ukřižovali, nebyl jen obyčejný buřič a žvanil.

Babička tuhle zas mluvila pohrdlivě o komunistech a řekla zajímavou věc: Oni snad ani nejsou ateisti. Oni se Boha vlastně bojí! Proto dávají bořit kostely, zakazují náboženskou literaturu, posílají kněze do uranových dolů. Kdyby se Boha nebáli, tak proti němu tak zavile nebojují. Církev by jim byla lhostejná. Ale ona není, a proto ji musí zašlapávat do země.

Když to babi říkala, cítila jsem to samé, jako když se do toho varhaník pořádně opře: Že tu musí být něco mocného, co nás přesahuje; že náboženství přece nemůže být jen jedna velká pověra. Ale říkat tyhle věci nikde nesmím. Zvláště ne ve škole. Máma nemohla studovat medicínu, protože ji uliční důvěrnice označila v nějakém posudku za buržoazní živel, který navíc chodí do kostela. To už se teď sice nedělá, ale kdo ví. Na jedné straně vím, že Boha nesmím zapřít, ale zároveň se mám vyhýbat situacím, kdy bych se tak musela zachovat. Náš známý, co žije v Západním Berlíně, to označuje za schizofrenní. Nevím, mně to přijde normální.

Kristýna ani Věra, její matka, nijak nespěchaly. Přijít do kostela o chvíli později není až tak velký prohřešek. Navíc Věra potřebovala cestou vykouřit svých pár zahřívacích cigaret. Klouzaly po namrzlém chodníku plném výmolů a vdechovaly smogem prosycený vzduch.

„Dneska tam už možná bude ten nový kněz,“ prohodila Věra mezi dvěma škrtnutími zapalovačem.

„No jo, já málem zapomněla, že máme dostat novýho faráře. Jak se vůbec jmenuje?“

„To kdybych si vzpomněla, tak nějak románově, něco jako Dubský nebo Lenský,“ típla si Věra.

„Jako z filmu pro pamětníky...“ ušklíbla se Kristýna. „Určitě to bude taky pamětník. Tak ročník devatenáct set dvacet a starší.“

Prošly kdysi elegantní vilovou čtvrtí, která ve svých omšelých domech a trouchnivějících zahradních altáncích zaklela kus první republiky. Z listopadové mlhy se před nimi vynořila žlutavá budova bývalého kláštera s bazilikou sv. Jana Křtitele a uslyšely zvuk varhan.

„Tak snad abysme přidaly,“ konstatovala Věra, típla cigaretu a vstoupila do kostela jako první.

Mše již byla v plném proudu. U ambonu stála farnice, která měla právě číst první čtení ze Starého zákona. Odkáslala si a... rázný mužský hlas naplnil prostor baziliky:

„Počkáme ještě, až se dámy usadí!“

Šok.

To platí nám?

Věra s Kristýnou se naráz jakoby smrskly. Prkeně se sunuly dál, k nejbližší lavici s volnými místy, a zvuk jejich kroků se v nastalém tichu děsivě rozléhal. Kristýna začala dýchat, až když ucítila pod zadkem sedátko lavice a kostelem zazněla první slova starozákonního Izaiáše.

Panebože, to je trapas! Ještě že přede mnou sedí tak rozložitě dámy a není na mě přes ně vidět.

Kristýna se podvědomě přikrčila a podívala se na Věru. Její jindy sebevědomá matka zírala strnule před sebe a v obličeji byla nezvykle rudá. Kristýna